

FORSLAG TIL SALMEKVELD I MENIGHETER: ET PROGRAMFORSLAG PÅ CA EN TIME

DU TRENGER:

- En som kan snakke og lede kvelden
- En forsanger, eventuelt kan «programleder» og forsanger være samme person. Forsangeren kan også synge noe av stoffet solo, om det er ønskelig
- Eventuelt ei korgruppe (lettere å dra i gang allsangen da)
- En pianist/organist (eventuelt flere instrumenter, om det er ønskelig)
- En menighet som er motivert for å lære nye salmer
- Salmebøker til alle, eventuelt allsangshefter om dere ikke har fått bøker enda

OPPSTART/LITT OM KVELDEN/ HVA ER EN SALME?

Velkommen + presentasjon av medvirkende

Hva skal skje i kveld: 1) Lære litt om prosessen fram mot *Norsk salmebok 2013*

2) Lære litt om hva som er nytt og karakteristisk ved denne boka

3) Synge en god del av det nye stoffet, med en forsangergruppe og/ eller en solist

Viktig presisering innledningsvis: Her er det lagt opp til en kveld med fokus på de nye salmene i den nye salmeboka. Men størstedelen av salmeboka er fremdeles gammelt og kjent stoff; nesten 70% av salmene fra Norsk salmebok 1985 er med videre, og nesten 50% av salmene fra Salmer 97. På en sånn kveld kan det fort virke som det er overveldende mye nytt og ukjent i den nye boka. Men av de 991 numrene i boka er det bare 240 som er nye.

Mål for kvelden: At deltakerne skal gå ut og være litt klokere på den nye salmeboka, på prosessen og om innholdet, og at noe av det nye stoffet skal klinge i dem når de går ut, slik at det er litt mer kjent neste gang de møter det.

Forslag til åpningssalme: En liten «Amazing grace»-kavalkade, som kan stå som en illustrasjon på en lang og spennende prosess fram mot ny salmebok: Har vært en del diskusjon rundt oversettelsene av denne salmen. Synge førsteverset av fire forskjellige utgaver; 1) engelsk original, 2) Kom, kom og hør, 3) Edvard Hoems «Forunderleg» og 4) Bjerkrheims «Å nåde, underfull og stor». Det andre verset her var det eneste som sto i forrige salmebok, og er en nokså fri gjendiktning. Versjon nummer 3, Edvard Hoem sin

poetiske og direkte versjon, skapte en god del engasjement og diskusjon. Og resultatet av hele prosessen ble en tospråklig variant med originalen og Bjerkrheims oversettelse, altså nummer 4, side om side på salmenummer 342, i tillegg til at «Kom, kom og hør et gledens ord» har fått et eget salmenummer, nr 440, fordi den skiller seg såpass mye fra originalen. Så fra èn versjon, på bokmål, i forrige utgave, til altså tre i ny salmebok, på engelsk, bokmål og nynorsk. Den nye salmeboka skal jo favne alle, og derfor har den et **språklig mangfold** som er ganske nyskapende i norsk salmeboksammenheng.

1) «AMAZING GRACE», FØRSTE VERSET I FIRE UTGAVER (NEWTON/COLUMBIAN HARMONY), NR 342/440

(Lurt å lage en kopi med alle førsteversene, så folk slipper å bla. Hoems versjon fins på nettet)

Salmebokkomiteens hovedkriterium for hva en salme er: **At teksten har en teologisk dimensjon, det vil si at teksten relaterer seg til Faderen, Sønnen og/eller Den hellige ånd, eller sier noe om forholdet mellom Gud og mennesker eller Gud og det øvrige skaperverket.** Og videre har komiteen uttalt: «Det betyr ikke at sanger som mangler en slik teologisk dimensjon ikke kan anvendes i en gudstjeneste hvor de settes inn i en kontekst, men salmeboka skal ikke være en antologi for allmenne tekster». Så når for eksempel «Til ungdommen», en av de andre store diskusjonssakene i prosessen fram mot ny salmebok, ikke fikk plass i boka, så var nok det fordi den ikke har en teologisk dimensjon, mens det kan man forsvare at for eksempel «Julekveldsvisa» har. Og «Julekveldsvisa» er altså med i ny salmebok.

Spørsmålet om hva en salme er eller ikke er, og hva en salmebok skal være, er ikke nødvendigvis så enkelt å besvare, og folk har vel nokså ulike magesfølelser på hva som hører med og ikke, men dette er i alle fall de føringene salmebokkomiteen arbeidet etter.

PROSESSEN FRAM MOT NY SALMEBOK

Det hele startet med Ungdommens kirkemøte i 2003, som tok opp det viktige spørsmålet «Hva slags gudstjeneste vil vi ha?» Dette ble startskuddet for en hel masse prosesser i kirka, som har ledet fram til både gudstjenestereform, liturgireform og ny salmebok. Første del av salmebokprosessen gikk fram mot 2008, og et utvalg nedsatt av Kirkerådet jobba fram mot å skape DNKs første salmeverk i to bind, hvor første del skulle være den tradisjonsrike salmeskatten, og del to skulle være mer eksperimentelt og ta inn et bredt spekter av sjangre, både tekstlig og musikalsk, med mer allmennlyriske tekster, gospel, lovsanger og sanger fra den verdensvide kirke. Salmebok 2008 gikk ut til høring og utprøving, og på bakgrunn av dette ble det satt i gang en ny etappe våren 2010. Det ble diskutert 4 ulike modeller:

- 1) Ingen ny bok, 2) Et salmeboktillegg, 3) Ny salmebok i to bind 4) Ny hovedsalmebok i ett bind. Alternativ 4 gikk av med seieren, og det ble nedsatt en ny komite som har jobbet med dette siden.

Den nye komiteen fikk tre viktige føringer da de satte i gang: 1) De skulle bygge på det grunnlaget som var lagt i Salmebok 2008 2) De skulle redusere dette store materialet til et omfang som kunne passe et ettbindsverk (ca 300 salmer måtte vekk) 3) De skulle bevare sjangerbredden og hovedlinjene fra Salmebok 2008.

På tide med en salme igjen, for eksempel en av de nye salmene som sto i Salmebok 2008:

---

2. "SOLBARN, JORDBARN" (T: SHIRLEY ELENA MURRAY, M: CARLTON YOUNG, O: EYVIND SKEIE), NR 26 ELLER "Å SKJØNNEST ROSE" (ENGELSK/KLEIVE), NR 122

Den første komiteen, som jobba med Salmebok 2008, fikk kritikk fra enkelte hold fordi de var for hemmelige og var lite både meddelsomme og mottakelige. Den andre komiteen valgte en åpnere form, de har fortløpende lagt ut informasjon om prosessene på nettsidene til kirken.no, og også vært åpne for innspill og føringer fra grupperinger og privatpersoner. Ba om innspill fra referansepersoner de har bedt om innspill fra, og har også fått mange innspill de ikke har bedt om, fra ulike grupperinger, privatpersoner, artister og andre synsere. Mye av dette har blitt tatt med i prosessen videre. En del diskusjon rundt enkeltsalmer, som i alle fall høynet folks bevissthet om at det skulle komme en ny salmebok.

Den nye komiteen startet prosessen sin med å frede 355 salmer, som alle i komiteen var enige om at skulle være med videre. Dette var blant annet med utgangspunkt i ei liste over «100 umistelige» salmer, som den første komiteen hadde satt opp, og ei felleskirkelig salmeliste som ti norske kirkesamfunn og sju lutherske organisasjoner hadde satt opp som felleseie. I tillegg jobba de ut fra lister over salmer som de ulike høringsinstansene tok til orde for å utelate eller legge til.

Komiteen jobba ut fra at ei hovedsalmebok må dekke behovet for alle søndager i kirkeåret, til alle typer gudstjenester, til høytider, dåp, vigslar, begravelser og så videre. Boka skulle tjene gudstjenestelivet, og i neste omgang være til bruk i familiers og enkeltpersoners andaktsliv. Komiteen jobba med salmene kapittelvis etter kirkeår, bruk og tematikk, og lette etter balansen mellom bevaring og fornyelse. Et viktig stikkord for komiteen har vært BREDDE, når det gjelder tilblivelsestid, tilblivelsessted og -miljø, sjanger og opphavspersoner.

Noen har oppsummert denne prosessen med å si at «Uansett hva som velges, vil noen bli skuffet og andre bli glade». Det er jo fryktelig mye stoff å ta av, og mange svært ulike miljøer og personer som skal gjøres til lags. Dette skal være den nye store fellesboka for hele Den norske kirke, og Den norske kirke er veldig forskjellig over det ganske land. Salmer er et tema

veldig mange har et sterkt og nært forhold til, og mange vil helt sikkert mene veldig mye om ting de savner og ting de ikke synes hører hjemme.

SÆRTREKK VED BOKA OG NOEN VIKTIGE SALMEKATEGORIER

Når kvelden starta med «Amazing grace», var det blant annet fordi den viser et karakteristisk trekk ved den nye salmeboka og ved diskusjonene fram mot den, nemlig **språk og språklig mangfold**. Fortsette med å syngje en salme sammen som er et annet eksempel på akkurat dette. Over til en annen gruppe salmer som ikke fantes i *Norsk salmebok 1985*: Salmer på dialekt. En god del av dem i ny salmebok, blant annet en del nordnorske. Den neste salmen ble skrevet til en kongelig dåp for noen år siden, og det ble diskutert hvor vidt den var kristen nok og tydelig nok til å kalles en salme og stå i ei salmebok. Nå er den i alle fall på plass i salmeboka.

---

3. «HER E DET ET LITE BARN» (BREMNES), NR 593 (EVT «VELSIGNA DU DAG OVER FJORDAN» (HOFF), NR 24)

Neste salme også representant for ei ny gruppe, både språklig og opphavsmessig, i den nye salmeboka. Og her er det faktisk snakk om en aldri så liten revolusjon i norsk salmebokhistorie! For i *Norsk Salmebok 2013* er det 15 salmer av kvensk opphav, alle gjengitt både i original og i oversatt versjon. Og det er 15 salmer på hvert av de samiske språkene (sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk), hvorav de aller fleste både står på norsk og på samisk. Noen av disse er tradisjonelle norskspråklige salmer som har også fått samiske dubletter. Salmene av kvensk og samisk opphav er (med få unntak) oversatt sånn at alle menigheter skal kunne ta til seg disse salmene og bruke dem, uavhengig av kunnskaper i disse språkene.

---

4. KVENSK: «BORN AV NÅDEN» (RANKINEN/KVENSK FOLKETONE), NR 348 OG/ELLER LULESAMISK: «I HIMMELEN» (LANDSTAD/LULESAMISK MELODI), NR 883 B (DET ER VEL ENKLEST OG MEST HENSIKTMESSIG Å SYNGE DEM PÅ NORSK I EN NORSKSPRÅKLIG MENIGHET)

En annen ny gruppe salmer i den nye salmeboka skiller seg nokså tydelig fra det gamle salmestoffet: Representantene fra den verdensvide kirke. Mange av disse står både på originalspråket og i norsk versjon. Begrunnelsene som er gitt for at disse er med i salmeboka, er at det er stadig vanligere at folk med bakgrunn fra andre land deltar i gudstjenester i Den norske kirke, og at norske kvinner og menn deltar i gudstjenester i andre deler av verden. Syngje noe fra Syng Håp-repertoaret, for eksempel

---

5. «GI OSS LYS» (INDIA, VAAS), NR 752 OG/ELLER «HELLIGE MYSTERIUM» (FILIPINENE, FELICIANO), NR 620 OG/ELLER «HIMMELEN TONAR AV LOVSONG» (ARGENTINA, SOSA), NR 258.

To kategorier ble behandlet under ett av salmebokkomiteen: Gospellåter og lovsanger. Når det gjelder plassen i salmeboka har disse sangene sine sterke motstandere og like sterke tilhengere, og mange av tilhengerne er nettopp i den gruppa som i første omgang satte i gang hele prosessen mot ny salmebok: Ungdommen. Noe av diskusjonen har gått omkring tema som tekstlig kvalitet og substans, hva en salme er og ikke er og hva ei salmebok skal være. Denne gruppa drar også inn et språklig tema som er litt touchy, nemlig å ta med engelske tekster i den norske salmeboka. De andre språkene som er tatt med, er jo minoritetsfenomener i vår sammenheng, mens engelsk språk gjerne blir sett på som uttrykk for en markeds- og mediekultur, og en trussel mot vårt språk og vår kultur. Eksempelene jeg foreslår her, er til overmål skrevet av nordmenn, men på engelsk («Holy, holy» er oversatt til norsk, men gjøres primært på engelsk):

---

6. GOSPELLÅT/LOVSANG: “HOLY, HOLY” (AAS), NR 223 ELLER “SHINE YOUR LIGHT” (GROTH/AAS), NR 105

Mye nytt på det språklige området, altså. Noen salmer har også gått veg, og er tilbake i gammel språkdrakt: «Her kommer dine arme små», fikk vel aldri helt fotfeste i 80-tallsversjonen uten arme, nå er originalen tilbake. Og f.eks «Fra fjord og fjære», som i 80-tallsversjonen hadde formuleringen «På sorgens steder vår Herre selv vær gjest» sist i anderverset, har i den nye salmeboka fått tilbake til Landstads formulering «Hos hver som greder vår Herre selv vær gjest».

En annen gruppe sanger som ikke fantes i den forrige hovedsalmeboka kan også nevnes, nemlig sanger fra Taize og Iona. Mange av disse er mye brukt i menighetene rundt omkring. Presenter gjerne en av salmene derifra, for eksempel

---

7. «I ET SKUR VED BETLEHEM» (IONA, BELL/MAULE/IRSK FOLKETONE)), NR 104 ELLER «DA HERREN KOM TIL DENNE JORD» (IONA, BELL/MAULE/ENGELSK FOLKETONE), NR 433

De siste 91 numrene i salmeboka er forbeholdt liturgiske ledd og omkvad til bibelske salmer. Det settes opp en bibelsk salme til hver søndag og helligdag i kirkeåret. En del av disse omkvadene er nyskrevne, både i tradisjonell stil og i mer gospelaktig stil. Og mange av de gamle, velbrukte omkvadene er beholdt fra den gamle salmeboka, men får nye vers. Noen av omkvadene har veldig anvendelige tekster, og brukes til flere søndager.

Menighetsutgaven har i tillegg en bønnebok-del helt bakerst, med katekisme og noen enkle, anvendelige liturgier.

Til slutt: En kategori i salmeboka som er ganske stor og der det er mye fint å vise fram: De nyskrevne, norske salmene, altså med både nyskrevet tekst og nyskrevet melodi. Presenter gjerne flere av disse. For eksempel en slager fra høringsforslaget i 2008, med tekst av Edvard Hoem og melodi av Håkon Berge:

---

8. «NO STIG VÅR SONG» (HOEM/BERGE), NR 854. ELLER EVENTUELT «SÅ STILT SOM BERRE VINDEN SNUR» (HOEM/SOMMERRO), NR 829

En annen som er fin å trekke fram, har tekst av Jon Fosse og melodi av Andreas Utne, og den ble til som resultat av at tidsskriftet *Kirke og kultur* inviterte utvalgte forfattere til å levere salmetekster som et apropos til den nye salmeboka. Den heter egentlig Nattsalme, og sto altså ikke i høringsforslaget fra 2008, for den kom til som et slags apropos til denne, men den sto i tidsskriftet *Kirke og kultur* nr 6 i 2008:

---

9. «DET FINST EI JORD SOM OPNAR OPP» («NATTSALME», FOSSE/UTNEM), NR 834

Avslutningsvis går det an å reflektere litt over hvor statisk salmebegrepet er, om det er i utvikling fordi nye salmebøker kommer til og inkluderer nye sjangre. Noen føler kanskje ikke at alt som nå er gjennomgått er salmer, men kanskje vil denne følelsen endre seg over tid, når de har stått i salmeboka en stund?

Avslutte for eksempel med en annen sang som har «salme» i tittelen, og som det også har vært noe diskusjon rundt, om den er «salmete» nok. Og som kan egne seg godt som avrundning på en kveld:

---

10. «BLÅ SALME» (BYE/SOMMERRO), NR 832

Lykke til med salmekvelden!

Helga Johanne Størdal, kulturrådgiver i Borg bispedømme